

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ**

Система забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти

сертифікована на відповідність ДСТУ ISO 9001:2015 / ISO 9001:2015

Кафедра філософії, соціології та політології

ЗАТВЕРДЖЕНО

вченою радою

(пост. п. 10 від «29» 03 2018 р.)

Ректор

А. А. Мазаракі

КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА УКРАЇНИ

ПРОГРАМА ТА РОБОЧА ПРОГРАМА

освітній ступінь	«бакалавр»
галузь знань	05 «Соціальні та поведінкові науки»
спеціальність	053 «Психологія»
спеціалізація	Практична психологія

Київ 2018

Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу КНТЕУ заборонено

Автори: Латигіна Н.А., докт. політ. наук, проф.,
Кравченко А.А., докт. філос. наук, проф.,
Кизименко І.О., канд. іст. наук, доц.

Програму та робочу програму обговорено та схвалено на засіданні кафедри філософських та соціальних наук протокол № 20 від 23 січня 2018 р.

Рецензенти: Бойко М.Г., докт. екон. наук, проф.,
Ткаченко Т.І., докт. екон. наук, проф.,
Хоружий Г.Ф., докт. філос. наук, проф.

Навчально-методичне видання

КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА УКРАЇНИ

ПРОГРАМА ТА РОБОЧА ПРОГРАМА

освітній ступінь «бакалавр»

галузь знань	07 «Управління та адміністрування», 24 «Сфера обслуговування»
спеціальність	073 «Менеджмент», 241 «Готельно-ресторанна справа», 242 «Туризм»
спеціалізація	«Туристичний менеджмент», «Готельний і ресторанний менеджмент»

Актуалізовано для спеціальностей: 073 Менеджмент, спеціалізації: «Промисловий менеджмент», «Менеджмент персоналу», «Торговельний менеджмент», «Управління бізнесом», службова записка № 152 від 14.04.21; спеціалізації «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності», «Міжнародний менеджмент», службова записка № 107 від 31.03.21; 022 Дизайн, спеціалізації «Дизайн», службова записка № 156 від 19.04.21; 071 «Облік і оподаткування», спеціалізації «Облік і оподаткування», службова записка № 118 від 02.04.21; 035 «Філологія», спеціалізації «Германські мови та літератури» (переклад включно), перша – англійська, службова записка № 115 від 02.04.21; 124 «Системний аналіз», спеціалізації «Інформаційні технології та бізнес-аналітика (Data Science)», службова записка № 166 від 20.04.21; 051 «Економіка», спеціалізації «Цифрова економіка», службова записка № 161 від 20.04.21; 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність, спеціалізації «Товарознавство та організація зовнішньої торгівлі», «Товарознавство і комерційна логістика», «Митна справа», «Логістична діяльність», службова записка № 114 від 01.04.21; спеціалізації «Оптова і роздрібна торгівля», службова записка № 106 від 30.03.21; 081 «Право», спеціалізації «Фінансове право», службова записка № 106 від 30.03.21; 071 «Облік і оподаткування» спеціалізація «Облік і оподаткування», службова записка № 77 від 18.12.20; 053 «Психологія», спеціалізація «Практична психологія», службова записка № 176 від 27.04.21.

ВСТУП

В умовах глобалізаційних трансформацій знання та чітке розуміння значення національного культурного надбання слугує вагомим підґрунтям для формування національної свідомості майбутніх спеціалістів, становлення патріотично налаштованих громадян держави. Сучасна освітня парадигма вимагає новітніх підходів щодо вивчення культурної спадщини України, визначення її історичної та національної цінності в когорті загальносвітових культурних надбань.

Вивчення дисципліни «Культурна спадщина України» студентами спеціальностей 073 – «Менеджмент», 241 - «Готельно-ресторанна справа», 242 – «Туризм» сприятиме формуванню та примноженню соціальної і професійної системи знань. Відповідно до навчального плану дисципліна є вибірковою.

I. Мета, завдання та результати вивчення дисципліни (компетентності), її місце в освітньому процесі.

Предметом навчальної дисципліни є об'єкти культурної спадщини України. Це всі надбання духовної і матеріальної культури українського народу, природні, територіальні або водні об'єкти на території України, створені людиною або природою впродовж століть і збережені в тих чи інших формах.

Методологічною основою для вивчення дисципліни «Культурна спадщина України» мають бути принципи історизму, об'єктивності, гуманізму, екологічності, науковості, толерантності, системності тощо.

Важливе значення для усвідомлення культурної спадщини України має вивчення цієї дисципліни в руслі європейського контексту. Звільнення від стереотипів провінційності, меншовартісності культурного надбання нашого народу, що були нав'язані й укорінилися у масовій свідомості, має спонукати до подальшого збереження цінних пам'яток культури України та сприяти розбудові інфраструктури для розвитку туристичного та готельно-ресторанного бізнесу в країні.

Вивчення дисципліни потребує від студентів значної самостійної роботи. Лише систематична самостійна робота може сприяти справжньому збагаченню внутрішнього світу і якісно вплинути на формування світогляду та професійної компетентності молодих фахівців.

Мета навчальної дисципліни полягає у формуванні цілісної системи знань про культурну спадщину України для створення, просування і реалізації туристичного продукту, організації комплексного туристичного та готельно-ресторанного обслуговування.

Відповідно до мети визначаються основні **завдання навчальної дисципліни**:

- сприяти усвідомленню студентами основних категорій та понять з дисципліни «Культурна спадщина України» на рівні їх розуміння, відтворення і тлумачення та практичного застосування в процесі майбутньої професійної діяльності;

- ознайомити студентів з найкращими зразками культурної спадщини України різних епох та природними пам'ятками країни;

- сприяти засвоєнню загальнолюдських і національних культурних цінностей та норм, формувати у студентів повагу до культурних надбань минулих поколінь;

- сформуванню інтерес студентів до самостійного творчого осмислення національної культурної спадщини, виховати прагнення до постійного здобуття нових знань у вивченні культурних надбань нашого народу.

Програма та робоча програма навчальної дисципліни розроблена для студентів освітнього ступеня «бакалавр», спеціальностей 073 – «Менеджмент», 241 - «Готельно-ресторанна справа», 242 – «Туризм» денної форми навчання.

Після вивчення дисципліни **студент повинен знати:**

- теоретичні засади дисципліни «Культурна спадщина України»;
- правові основи та інституції світового, міжнародного та державного рівня щодо збереження та відновлення культурної спадщини України;
- основні об'єкти культурної спадщини України, їх класифікацію та загальне значення в системі культурних цінностей української держави та світу;
- особливості створення та формування культурних та природних пам'яток України в історичному, географічному та загальнокультурному контекстах.

Після вивчення дисципліни **студенти повинні вміти:**

- орієнтуватися в системі культурної спадщини України, самостійно поповнювати інтелектуальний багаж новими професійними знаннями та вміннями;
- визначати та класифікувати об'єкти культурної спадщини, встановлювати їх місце в культурному та цивілізаційному просторі;
- аналізувати закономірності розвитку світової культури та особливості їх прояву в українському культурному просторі;
- вільно орієнтуватися у художніх стилях, формах і жанрах української культури;
- використовувати інструменти нормативно-правового характеру щодо збереження і захисту об'єктів культурної спадщини українського народу.

Місце навчальної дисципліни в освітньому процесі.

Для засвоєння дисципліни «Культурна спадщина України» студенти повинні мати базову підготовку з дисциплін «Історія України» та «Світова культура».

Дисципліна розрахована на 180 годин, що відповідає 6 кредитам ЄКТС. Зокрема: лекції – 34 год., семінарські заняття – 34 год., самостійна робота – 112 год. Формою підсумкової атестації є екзамен.

II. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Культурна спадщина України: зміст, засади та принципи збереження.

Розуміння поняття «культурна спадщина». Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини. Пам'ятки, ансамблі та визначні місця. Поняття культова споруда. Об'єкти культурної спадщини національного значення. Критерій автентичності.

Класифікація об'єктів культурної спадщини. Українські об'єкти включені до списку всесвітньої культурної і природної спадщини ЮНЕСКО. Об'єкти культурної спадщини етнічних громад. Регенерація історичного середовища. Консервація, реставрація та реабілітація пам'яток.

Історико-культурна спадщина як туристсько-рекреаційний ресурс. Органи управління у сфері охорони культурної спадщини. Закон України «Про охорону культурної спадщини». Роль спонсорства і меценатства у відродженні історико-культурної спадщини: благодійні фонди, громадські організації, волонтерство. Капіталізація культурної спадщини України.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-6.

Додатковий: 2, 7, 8, 11, 15, 21, 23, 27, 32, 34, 37, 38.

Інтернет-ресурси: 1-7.

Тема 2. Археологічні пам'ятки культурної спадщини України.

Поняття археологічна пам'ятка, артефакт. Класифікація об'єктів археологічної спадщини. Археологічний культурний шар. Рухомі культурні цінності: скарби, знаряддя праці.

«Стоянка» як тип археологічної пам'ятки. Поселення, селище та городище. Святилище та зольник – місця для ритуалів та жертвоприношень. Скульптури «кам'яні баби» та стели-плити. Збруцький ідол – найдавніша язичницька пам'ятка Києва. Археологічне вивчення могильників та курганів.

Закон України «Про охорону археологічної спадщини». Музеефікація археологічної пам'ятки. Мізинська стоянка – найвідоміша пам'ятка палеолітичної доби. Археологічний комплекс «Кам'яна могила» – унікальне місце на планеті. Скарби найбільшого скіфського кургану «Солоха». Київський дитинець Володимира Великого. Музей історичних коштовностей України. Київський обласний археологічний музей. Колекція музею трипільської культури. Одеський археологічний музей НАН України – найстаріший в країні. Одеське товариство історії і старожитностей та його унікальні фонди.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-3, 5-6.

Додатковий: 1, 3, 4, 5, 6, 9, 10, 13, 15, 16, 19, 28, 31, 36, 41.

Інтернет-ресурси: 1-7.

Тема 3. Церковно-монастирська спадщина України.

Церкви, костели та монастирські комплекси України як об'єкти туризму. Особливості релігійного туризму в Україні. Дерев'яне церковне зодчество України. Старовинні церковні будови Покуття – цінні пам'ятки дерев'яної архітектури. Комплекс дерев'яних церков Карпатського регіону. Церква Зішестя Св. Духа в Потеличі (1502 р.).

Оборонні церкви України: Храм-воїн у селі Чесники (Івано-Франківщина), Церква-замок в Сутківцях (Хмельниччина). Найстаріший оборонний храм на Буковині – Іллінська церква в Топорівцях. Оборонна церква св. Параскеви у Львові. Історичні монастирі оборонного типу: Свято-Троїцький Межиріцький монастир-фортеця, Бердичівський монастир-фортеця ордену капуцинів, Свято-Успенська Почаївська Лавра, Києво-Печерська Лавра.

Давньоруські храми: Троїцько-Іллінський монастир та Антонієві печери в Чернігові, Володимирський собор та Видубицький монастир у Києві. Спасо-Преображенський собор в Чернігові – одна з найстаріших збережених монументальних кам'яних будов України. Свято-Троїцький Мотронинський монастир в лісовому урочищі «Холодний Яр».

Козацькі собори: Спасо-Преображенський собор (1710-1720), заснований Гнатом Галаганом. Густинський монастир. Іллінська церква в Суботіві – усипальниця Богдана Хмельницького.

Спасо-Преображенський собор Мгарського монастиря (1692 р). Церква Різдва Пресвятої Богородиці в Козельці. Семінарська церква резиденції буковинських митрополитів в Чернівцях.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-6.

Додатковий: 1, 3, 4, 6, 9, 10, 12, 15, 16, 19, 22, 24, 25, 26, 29, 31, 33, 42, 41.

Інтернет-ресурси: 1-7.

Тема 4. Фортеці та замки України.

Характеристика видатних пам'яток фортифікаційного зодчества України. Замки і фортеці — найбільші композиційні центри багатьох історичних міст і сіл України.

Фортифікаційні споруди доби Данила Галицького. Давньоруська фортеця Тустань. Оборонні комплекси Хотинської та Кам'янець-Подільської фортець.

Замки Львівщини: Олеський, Підгорецький, Золочівський, Поморянський, Свіржський та Старосільський. Замки Волині дулібських та давньоруських часів. Луцький (1340—1432 рр.), Любомильський (XV – XVI ст.) й Олицький (1564 р.) замки. Пам'ятки оборонного зодчества: замки князів Острозьких в Острозі (XIV – XVI ст.).

Класичні феодальні замки західноєвропейського типу Закарпаття: Мукачівський, Ужгородський, Невицький, Середнянський, Чинадіївський,

Виноградівський, Королевський, Боржавський. Перлина фортифікаційного зодчества Півдня України Акерманська фортеця. Замки та фортеці як туристичні об'єкти.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-6.

Додатковий: 3, 4, 6, 9, 10, 12, 15, 16, 19, 20, 24, 26, 29, 31, 33, 41.

Інтернет-ресурси: 1-6.

Тема 5. Міста та історико-архітектурна спадщина України.

Історико-архітектурні туристичні ресурси. Міста України в туризмі. Історико-архітектурний ансамбль Києва: град Кия на Замковій горі, Поділ (Нижнє місто). Контрактова площа з Гостинним двором. Маріїнський палац. Будинок з химерами.

Історико-архітектурний ансамбль Львова: центр міста пам'ятка архітектури всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Найдавніша частина Львова — княже місто. Площа Ринок. Об'єкти епохи Ренесансу: церква св. Миколая, Вірменський Кафедральний Собор Успіня Богородиці, Латинський Кафедральний Собор св. Марії, Каплиця Кампіанів, Каплиця Боїмів, Порохова Вежа. Видатна пам'ятка стилю бароко та рококо: Греко-католицький кафедральний собор св. Юра.

Історико-архітектурна спадщина Одеси (Хаджибей): історичний центр міста, Приморський бульвар, Потьомкінські сходи, театр опери та балету, ринок Привоз, катакомби, Воронцовський палац.

Оборонні мури, фортифікаційні комплекси міст. Чигирин, Батурин, Глухів – гетьманські столиці. Старовинні маєтки України.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-6.

Додатковий: 3, 4, 6, 9, 10, 12, 15, 16, 19, 20, 22, 24, 25, 26, 29, 31, 33, 41.

Інтернет-ресурси: 1-7.

Тема 6. Природна та етнокультурна спадщина України.

Пам'ятки садово-паркового мистецтва як об'єкти національної культурної спадщини. Садово-паркові ландшафти як об'єкти рекреації і туризму.

Найдавніших парковий ансамбль України – Підгорецький парк. Качанівський парковий комплекс пейзажного типу. Білоцерківський парк «Олександрія». Відомий в Україні і світі парк «Софіївка» в м. Умані. Палацово-паркові ансамблі в с. Старий Мерчик на Харківщині, у м. Тульчин та смт. Вороновиця на Вінниччині, в с. Сокиринці на Чернігівщині, в с. Верхівня на Житомирщині.

Ландшафтні території України, що мають історичну цінність: Карпатський біосферний заповідник, «Асканія Нова», Дунайський біосферний заповідник, Скелі Довбуша. Печерський ландшафтний парк у Києві. Національні природні парки України: «Синевир», «Сколівські Бескиди», Шацький природний парк.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-6.

Додатковий: 3, 4, 6, 9, 10, 12, 15, 16, 17, 18, 19, 24, 31, 39, 43, 41, 43.

Інтернет-ресурси: 1-7.

Тема 7. Визначні пам'ятні місця та меморіали України.

Визначні пам'ятні місця та меморіали як культурна спадщина України. Меморіальні пам'ятки воєнної історії України. Пам'ятні місця бойових дій козацтва, регулярних військових і військово-морських частин (Армії УНР, Карпатської Січі, Української Галицької армії, Української повстанської армії та ін.), партизанських загонів та з'єднань, бойових груп. Національний історико-меморіальний заповідник «Поле Берестецької битви». Державний історико-культурний заповідник «Поле Полтавської битви».

Пам'ятні місця січей, паланок, таборів, місць перевозів і переправ козацтва, проведення козацьких рад з воєнних питань Січі на Кам'янці, Томаківці, Хортиці. Пам'ятні місця проведення Козелецької 1662 р. і Ніжинської 1663 р. козацьких рад. Урочище «Холодний яр».

Меморіал пам'яті героїв Крут. Національний музей історії України у Другій світовій війні. Меморіал героїчної оборони Одеси. Музей-криївка УПА (Басівка). Державний музей-заповідник «Битва за Київ у 1943 році». Музей-діорама «Битва за Дніпро в районі Переяслава і створення Букринського плацдарму восени 1943 року».

Пам'ятні місця розташування концтаборів, гетто, таборів смерті, місця масових страт та поховань військовополонених, цивільного населення. Кортеліський меморіальний комплекс жертвам фашизму. Бабин Яр. Національний історико-меморіальний заповідник «Биківнянські могили». Руїни ставки Гітлера «Вервольф» поблизу Вінниці. Меморіал спаленим селам 1942-1943 роки (Словечно, Овруцький район).

Храми-усипальні, збудовані на честь воєнних подій або загиблих воїнів; військові цвинтарі, ділянки поховань, братські та одиничні поховання. Личаківське кладовище: меморіал УПА. Меморіал-некрополь січових стрільців на горі Маківка. Братські могили вояків УПА у формі державного в селах Івано-Франківської, Тернопільської, Рівненської областей.

Меморіал Небесній Сотні.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-3, 5-6.

Додатковий: 3, 4, 6, 9, 10, 15, 19, 24, 29, 31, 41.

Інтернет-ресурси: 1-7.

Тема 8. Музеї та колекції України.

Музеї як об'єкти культурного туризму та національної спадщини. Музей культурної спадщини в Києві. Краєзнавчі музеї Полтавщини: Диканьський, Миргородський, Кременчуцький, Лубенський, а також Чорнухинський музей Г. Сковороди, полтавські літературно-меморіальні музеї Панаса Мирного й І. Котляревського, державний музей-заповідник М. Гоголя в с. Гоголеве Шишацького району та Великосорочинський літературно-меморіальний музей М. Гоголя у Великих Сорочинцях Миргородського району, літературний музей родини Драгоманових у Гадячі. Харків – східноукраїнська музейна «столиця» України. Музей народного мистецтва Слобожанщини. Колекція Харківського художнього музею – найстаріша і найцінніша за складом мистецьких зібрань в Україні.

Музей «Кобзаря» Т.Г.Шевченко в Черкасах. Історико-культурний заповідник «Батьківщина Тараса Шевченка» в с. Шевченкове та Шевченківський національний заповідник «Тарасова гора» в Каневі. Музеї народної архітектури та побуту с. Пирогово, Переяслав-Хмельницький, Закарпатський. Національний музей - заповідник «Хортиця».

Художні музеї України. Національний музей мистецтв Ханенків. Музей-садиба Катерини Білокур. Львівська національна галерея мистецтв. Музей сакральної барокової скульптури Пінзеля. Колекція скульптури Миколаївського обласного художнього музею. Художній музей ім. А. Куїнджі. Музей української домашньої ікони XVII – XX ст. у замку Радомисль. Музей волинської ікони. Колекція ікони козацької доби.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-3, 5-6.

Додатковий: 1, 3, 4, 5, 6, 7, 14, 28, 30, 35, 40.

Інтернет-ресурси: 1-7.

Тема 9. Об'єкти науки і техніки України як культурна спадщина.

Нерухомі пам'ятки історії виробництва і техніки як частина історико-культурної спадщини України. Об'єкти промислового виробництва (рудні, солеварні, поташні, гуральні, гути, доменні печі, кузні, споруди цехів мануфактур, заводів, фабрик, шахти, штольні, нафтові колодязі і свердловини). Перші кам'яновугільної рудні України. Доменна піч (залізна гута) XVIII ст. (с. Майдан Дрогобицького р-ну Львівської обл.) - одна з найстаріших в Україні. «Водяний млин» (м. Кам'янка Черкаської обл.). Корделівський цукровий завод 1885 р. (нині ВАТ; Вінницька обл.) - одне з перших підприємств цієї галузі в Україні. Солеварня у Дрогобичі. Нафтові бурові вишки в Бориславі. Перший в Україні магістральний газопровід Дашава-Львів 1929 р.

Об'єкти сільськогосподарського виробництва. Споруди, що відображують розвиток гідротехнічного та шляхового будівництва (колодязі, верфі, доки, греблі,

гідроелектростанції, депо, вокзали, ділянки залізничних і трамвайних колій, мости, тунелі). Запорізька верф (о. Мала Хортиця Запорізької обл.). Водяна пилорама (с. Нижній Бистрий Хустського р-ну Закарпатської обл.). Чорноморський суднобудівний завод в м. Миколаїв 1895 р. Об'єкти рибальства і морського промислу. Об'єкти торгівлі та побутового обслуговування (аптеки, кінні пошти, торговельні ряди, гостині двори). Аптека-музей «Під чорним орлом» - найстаріша аптека Львова.

Промислові об'єкти, продукція яких одержала відзнаку на виставках або ж пов'язаних із першим застосуванням нових на свій час технологій, винаходів, діяльністю їхніх авторів: Тальнівський цукровий завод на Черкащині (1876 р.), Михайлівський рафінадний завод на Сумщині, (1878 р.), Київський чавуноливарний і механічний завод Я. Гретера, І. Криванека (1888 р.), міст ім. Є. Патона у Києві (1953 р.).

Пам'ятки індустріального розвитку Києва кінця ХІХ - першої третини ХХ століття: перші загальноміські інженерні системи, водогін, каналізацію, електроенергетику, перший електричний транспорт - трамвай, фунікулер та тролейбус.

Зразки промислової та сільськогосподарської техніки, транспортних засобів та інші об'єкти, встановлені просто неба з метою увічнення важливих етапів, окремих подій з історії виробництва та техніки. Пам'ятні місця випробування науково-технічного обладнання, відомих споруд, що не збереглися. Будинки, пов'язані з життям та діяльністю відомих виробничників, винахідників, підприємців : Бобринські, Терещенки, Харитоненки, О. Поль, Б. Ханенко. Історична пам'ятка Дніпра: будинок Олександра Поля.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1,3.

Додатковий: 6,9,31.

Інтернет-ресурси: 1-7.

Тема 10. Нематеріальна культурна спадщина України.

Нематеріальна культурна спадщина України як туристичний ресурс. Конвенція про охорону нематеріальної культурної спадщини. Закон України «Про приєднання України до Конвенції про охорону нематеріальної культурної спадщини». Українська традиційна народна культура: одяг, житло, побут, звичаї, пісні, танці, обрядові свята. Зелений туризм.

Народна творчість як об'єкт національної культурної спадщини. Школи традиційного народного мистецтва: Опішня, Решетилівка, Косів, Богуслав, Гавареччина, Петриківка, Діхтярі, Глиняни, Клембівка. Актуалізація осередків народних промислів як важливої складової історико-культурної спадщини для розвитку культурного туризму.

Опішнянська кераміка, Косівська мальована кераміка, Кролевецькі ткани рушники, Культура хліба (Хлібна культура і традиції), Петриківський розпис –

українське декоративно-орнаментальне малярство XIX – XXI ст.ст. «Козацькі пісні Дніпропетровщини».

Традиції Яворівської школи різьбярства та її вплив на характер формування стилевих особливостей українського різьбярства взагалі.

Центри ткацтва та килимарства на Тернопільщині у Підволочиському, Збаразькому, Шумському, Лановецькому і Борщівському районах. Найбільші осередки ткацтва в селах В. Іловиця, Підгірське та Цеценівка.

Городищинська та плахтянська кераміка. Чорнодимлена кераміка з Гавареччини Львівської області.

Традиції писанкарства в Україні. Музей «Писанка» у м. Коломия Івано-Франківської обл.). Виготовлення іграшок, ляльок-мотанок. Народний іконопис.

Сорочинський ярмарок – об'єкт нематеріальної спадщини, унікальний фольклорний спадок України.

Козацьке бойове мистецтво як об'єкт культурної спадщини: козацькі звичаї, традиції, ігри, танці, трюки та вправи. Майстерне володіння батогом, шаблею, списом, луком та стрілами, прийоми вольтижування (акробатичні вправи верхи на коні, що рухається), які застосовували українські козаки-воїни у XV-XVIII ст.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1,3.

Додатковий: 37, 43.

Інтернет-ресурси: 1-7.

III. СТРУКТУРА ДИСЦИПЛІНИ ТА РОЗПОДІЛ ГОДИН ЗА ТЕМАМИ (ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин				Форми контролю
		Усього годин/кредитів	з них			
			лекції	семінарські заняття/ МК	самостійна робота студентів	
1	Культурна спадщина України: зміст, засади та принципи збереження	16	2	2	12	О, КТ, ТЗ, ЕК
2	Археологічні пам'ятки культурної спадщини України	18	4	4	10	О, КТ, ТЗ, ЕК
3	Церковно-монастирська спадщина України	18	4	4	10	О, КТ, ТЗ, ЕК
4	Фортеці та замки України.	18	4	4	12	О, КТ, ТЗ, ЕК
5	Міста та історико-архітектурна спадщина України.	20	4	4	12	О, КТ, ТЗ, ЕК
6	Природна та етнокультурна спадщина України.	18	4	4	10	О, КТ, ТЗ, ЕК
7	Визначні пам'ятні місця та меморіали України.	18	4	4	10	О, КТ, ТЗ, ЕК
8	Музеї та колекції України.	18	4	4	12	О, КТ, ТЗ, ЕК
9	Об'єкти науки і техніки України як культурна спадщина.	18	2	2	12	О, КТ, ТЗ, ЕК
10	Нематеріальна культурна спадщина України.	18	2	2	12	О, КТ, ТЗ, ЕК
	Разом:	180/6	34	34	112	
Підсумковий контроль						екзамен

Скорочення:

О – опитування;

КТ – комп'ютерне тестування;

ТЗ – творче завдання;

ЕК – експрес-контроль;

ККР – комплексна контрольна робота.

IV. ТЕМАТИКА ТА ЗМІСТ ЛЕКЦІЙНИХ, СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ, САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Результати навчання	Навчальна діяльність*	Робочий час студента	Оцінювання у балах
<p>Знати: визначення базових понять: об'єкти культурної спадщини, культурний простір України.</p> <p>Вміти: аналізувати українські об'єкти включені до списку всесвітньої культурної і природної спадщини ЮНЕСКО.</p>	<p>Тема 1. Культурна спадщина України: зміст, засади та принципи збереження.</p> <p>Лекція 1. План лекції:</p> <ul style="list-style-type: none"> 1. Розуміння поняття «культурна спадщина». Об'єкти культурної спадщини національного значення. 2. Українські об'єкти включені до списку всесвітньої культурної і природної спадщини ЮНЕСКО. 3. Історико-культурна спадщина як туристсько-рекреаційний ресурс. <p>Список рекомендованих джерел: Основний: 1-6. Додатковий: 2, 7, 8, 11, 15, 21, 23, 27, 32, 34, 37, 38. Інтернет-ресурси: 1-7.</p> <p>Семінар 1 . План семінару:</p> <ul style="list-style-type: none"> 1. Охорона культурної спадщини. 2. Капіталізація культурної спадщини України. 3. Роль спонсорства і меценатства у відродженні історико-культурної спадщини: благодійні фонди, громадські організації, волонтерство. <p>Завдання для самостійної роботи студентів:</p> <ul style="list-style-type: none"> 1. Поясніть поняття: культурна спадщина, об'єкт культурної	<p>2</p> <p>10</p>	<p>0-10</p>

	<p>спадщини, пам'ятка, охорона культурної спадщини, культурний простір України, реставрація, комплекси (ансамблі), визначні місця, культова споруда, рухомі та нерухомі об'єкти культурної спадщини, критерій автентичності.</p> <p>2. <i>Проведіть диспут: Органи управління у сфері охорони культурної спадщини. Закон України «Про охорону культурної спадщини». Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини.</i></p> <p>3. <i>Виконайте презентацію: «Консервація, реставрація та реабілітація пам'яток культурної спадщини України» .</i></p> <p>4. <i>Презентуйте творчий проект « Українські об'єкти включені до списку всесвітньої культурної і природної спадщини ЮНЕСКО».</i></p> <p>Список рекомендованих джерел: Основний: 1-6. Додатковий: 2, 7, 8, 11, 15, 21, 23, 27, 32, 34, 37, 38. Інтернет-ресурси: 1-7.</p>		
<p>Знати: особливості об'єктів археологічної спадщини.</p> <p>Вміти: аналізувати визначні археологічні</p>	<p>Тема 2. Археологічні пам'ятки культурної спадщини України.</p> <p>Лекція 1. План лекції:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття «археологічна пам'ятка». 2. Поняття «культурний шар», «археологічна культура». 3. Класифікація об'єктів археологічної спадщини. <p>Список рекомендованих джерел:</p>	<p>2</p>	

<p>пам'ятки України, їх історію та культурну цінність.</p>	<p>Основний: 1-3, 5-6. Додатковий: 1, 3, 4, 5, 6, 9, 10, 13, 15, 16, 19, 28, 31, 36, 41. Інтернет-ресурси: 1-7.</p> <p style="text-align: center;">Лекція 2. План лекції:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Визначні археологічні пам'ятки України як об'єкти туризму. 2. Музеєфікація археологічної пам'ятки. 3. Закон України «Про охорону археологічної спадщини». <p>Список рекомендованих джерел: Основний: 1-3, 5-6. Додатковий: 1, 3, 4, 5, 6, 9, 10, 13, 15, 16, 19, 28, 31, 36, 41. Інтернет-ресурси: 1-7.</p> <p style="text-align: center;">Семінар 1. План семінару:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. «Стоянка» як тип археологічної пам'ятки. 2. Презентуйте творчий проект: «Мізинська стоянка – найвідоміша пам'ятка палеолітичної доби». 3. Презентуйте творчий проект: «Збруцький ідол – найдавніша язичницька пам'ятка Києва». 3. Поселення, селище та городище. 4. Презентуйте творчий проект: «Київський дитинець Володимира Великого». <p>Завдання для самостійної роботи студента:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поясніть поняття: пам'ятка археології, артефакт, археологічний 	<p style="text-align: center;">2</p> <p style="text-align: center;">6</p>	<p style="text-align: center;">0-10</p>
--	--	---	---

культурний шар, стоянка, поселення, селище, городище.

2. *Відвідайте та виконайте презентацію: «Музей історичних коштовностей України: колекція скарбів доби бронзи.»*

3. *Розробіть творчий проєкт: «Київський обласний археологічний музей. Колекція музею трипільської культури як об'єкти туризму».*

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-3, 5-6.

Додатковий: 1, 3, 4, 5, 6, 9, 10, 13, 15, 16, 19, 28, 31, 36, 41.

Інтернет-ресурси: 1-7.

Семінар 2.

План семінару:

1. Археологічне вивчення могильників та курганів.

2. *Презентуйте творчий проєкт: Скарби найбільшого скіфського кургану «Солоха».*

3. Скульптури «кам'яні баби» та стели - плити як тип археологічної пам'ятки.

4. *Презентуйте творчий проєкт: «Таємниці Керносівського ідола».*

Завдання для самостійної роботи студента:

1. Поясніть поняття: могильник, зольник, святилище, городище, курган, «кам'яні баби».

2. *Розробіть творчий проєкт: «Святилище та зольник – місця для ритуалів та жертвоприношень».*

3. *Виконайте творчий проєкт: «Туристичний маршрут «Скіфські кургани України»».*

	<p>Список рекомендованих джерел: Основний: 1-3, 5-6. Додатковий: 1, 3, 4, 5, 6, 9, 10, 13, 15, 16, 19, 28, 31, 36, 41. Інтернет-ресурси: 1-7.</p>		
<p>Знати: церкви, костели та монастирські комплекси, дерев'яне церковне зодчество, оборонні церкви та монастирі оборонного типу України як об'єкти культурної спадщини.</p> <p>Вміти: аналізувати особливості релігійного туризму в Україні</p>	<p>Тема 3. Церковно-монастирська спадщина України.</p> <p>Лекція 1. План лекції:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Церкви, костели та монастирські комплекси України як об'єкти туризму. 2. Особливості релігійного туризму в Україні. 3. Дерев'яні храми України як пам'ятки історико - культурної спадщини. <p>Список рекомендованих джерел: Основний: 1-6. Додатковий: 1, 3, 4, 6, 9, 10, 12, 15, 16, 19, 22, 24, 25, 26, 29, 31, 33, 42. Інтернет-ресурси: 1-7.</p> <p>Лекція 2. План лекції:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Кам'яні храми України як пам'ятки історико - культурної спадщини. 2. Храми України часів Київської Русі. 3. Оборонні церкви та історичні монастирі оборонного типу України. <p>Список рекомендованих джерел: Основний: 1-6.</p>	<p>2</p> <p>2</p>	<p>0-10</p>

Додатковий: 1, 3, 4, 6, 9, 10, 12, 15, 16, 19, 22, 24, 25, 26, 29, 31, 33, 42, 41.

Інтернет-ресурси: 1-7.

Семінар 1.

План семінару:

1. Дерев'яне церковне зодчество України.
2. *Виконайте творчий проект «Старовинні церковні будови Покуття – цінні пам'ятки дерев'яної архітектури».*
3. Комплекс дерев'яних церков Карпатського регіону.

10

Завдання для самостійної роботи студента:

1. Поясніть поняття: церква, храм, собор, церковне мистецтво.
2. *Виконайте презентації: «Колекція музею макетів дерев'яних церков у Пилипці». «Вісім дерев'яних церков Західної України, що внесені до списку ЮНЕСКО».*
3. *Розробіть творчий проект «Церква святого Юра в Дрогобичі - пам'ятка галицької дерев'яної архітектури кінця XV - початку XVI століть як об'єкт туризму».*

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-6.

Додатковий: 1, 3, 4, 6, 9, 10, 12, 15, 16, 19, 22, 24, 25, 26, 29, 31, 33, 42.

Інтернет-ресурси: 1-7.

Семінар 2.

План семінару:

1. Виконайте творчий проект: «Найстаріший оборонний храм на Буковини – Іллінська церква в Топорівцях».
2. Історичні монастирі оборонного типу: Свято-Троїцький Межиріцький монастир-фортеця, Бердичівський монастир-фортеця ордену капучинів, Свято-Успенська Почаївська Лавра.
3. Меморіальні та культові пам'ятки запорозького козацтва: церкви та монастирі Південної України.
4. Виконайте творчий проект: «Іллінська церква в Суботіві – усипальниця Богдана Хмельницького».

Завдання для самостійної роботи студента:

1. Поясніть поняття: монастирський комплекс, оборонна церква, монастир-фортеця, козацький собор, релігійний туризм, паломництво.
2. Виконайте презентації: «Давньоруські храми України», «Спасо-Преображенський собор в Чернігові – одна з найстаріших збережених монументальних кам'яних будов України».
3. Розробіть творчий проект «Семінарська церква резиденції буковинських митрополитів в Чернівцях як об'єкт туризму».

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-6.

Додатковий: 1, 3, 4, 6, 9, 10, 12, 15, 16, 19, 22, 24, 25, 26, 29, 31, 33, 42.

	Інтернет-ресурси: 1-7.		
<p>Знати: характерні риси оборонної архітектури України. Визначати особливості замкового будівництва, його історію.</p> <p>Вміти: аналізувати особливі характерні риси палаців і замків феодала.</p>	<p>Тема 4. Фортеці та замки України.</p> <p>Лекція 1. План лекції:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Замки і фортеці — найбільші композиційні центри багатьох історичних міст і сіл України. 2. Характеристика видатних пам'яток оборонного фортифікаційного зодчества України. 3. Сучасний стан та перспективи розвитку замкового туризму в Україні. <p>Список рекомендованих джерел: Основний: 1-6. Додатковий: 3, 4, 6, 9, 10, 12, 15, 16, 19, 20, 24, 26, 29, 31, 33, 41. Інтернет-ресурси: 1-6.</p>	2	
	<p>Лекція 2. План лекції:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Фортеці та замки як туристичні ресурси України. 2. Руїни старовинних замків України. 3. Класичні феодальні замки західноєвропейського типу Закарпаття. <p>Список рекомендованих джерел: Основний: 1-6. Додатковий: 3, 4, 6, 9, 10, 12, 15, 16, 19, 20, 24, 26, 29, 31, 33. Інтернет-ресурси: 1-6.</p>	2	0-10
	<p>Семінар 1. План семінару:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Фортифікаційні споруди Києва 	8	

ХІ ст. та пам'ятки оборонного будівництва Київської Русі.

2. *Виконайте творчий проект: «Золоті Ворота як визначна пам'ятка фортифікаційної архітектури Київської Русі».*

3. Фортеці доби Данила Галицького.

4. *Виконайте творчий проект: «Давньоруська фортеця Тустань».*

Завдання для самостійної роботи студента:

1. Поясніть поняття: фортеця, замок, бастіони, «барбакан».

2. *Виконайте презентацію: «Найдавніший замок-фортеця «Паланок» в Мукачеві».*

3. *Розробіть творчий проект: «Замки князів Острозьких в Острозі (XIV – XVI ст.) як туристичні об'єкти».*

Список рекомендованих джерел:

Основна: 1-6.

Додаткова: 3, 4, 6, 9, 10, 12, 15, 16, 19, 20, 24, 26, 29, 31, 33.

Інтернет-ресурси: 1-6.

Семінар 2.

План семінару:

1. *Виконайте творчий проект: «Замки Львівщини: Олеський, Підгорецький, Золочівський, Поморянський, Свіржський та Старосільський».*

2. Класичні феодальні замки західноєвропейського типу Закарпаття: Мукачівський, Ужгородський, Невицький,

	<p>Середнянський, Чинадіївський, Виноградівський, Королевський, Боржавський.</p> <p>3. Оборонні комплекси Хотинської та Кам'янець-Подільської фортець.</p> <p>4. <i>Виконайте творчий проект: «Перлина фортифікаційного зодчества Півдня України: Акерманська фортеця».</i></p> <p>Завдання для самостійної роботи студента:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поясніть поняття: оборонна архітектура, замок феодала, палац, замок-фортеця, вежа «донжон». 2. Виконайте презентацію: «Татарська брама - пам'ятка оборонної архітектури в місті Острог, рідкісний зразок оборонної споруди барбакана». 3. Розробіть творчий проект: «Туристичний маршрут «Золота підкова Львівщини»». <p>Список рекомендованих джерел: Основний: 1-6. Додатковий: 3, 4, 6, 9, 10, 12, 15, 16, 19, 20, 24, 26, 29, 31, 33. Інтернет-ресурси: 1-6.</p>		
<p>Знати: найвідоміші історико – архітектурні пам'ятки України, об'єкти архітектури та містобудування, туристичні міста.</p>	<p>Тема 5. Міста та історико-архітектурна спадщина України.</p> <p>Лекція 1. План лекції:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Історико - архітектурні туристичні ресурси України. 2. Характеристика та класифікація найвідоміших історико-архітектурних пам'яток України. 3. Основні історичні періоди розвитку 	<p>2</p>	

<p>Вміти: аналізувати міста-музеї України як туристичні об'єкти.</p>	<p>архітектури й містобудування України. Список рекомендованих джерел: Основний: 1-6. Додатковий: 3, 4, 6, 9, 10, 12, 15, 16, 19, 20, 22, 24, 25, 26, 29, 31, 33, 41, 41. Інтернет-ресурси: 1-7.</p> <p style="text-align: center;">Лекція 2. План лекції:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Міста-музеї України . 2. Старовинні міста-маєтки України: Качанівка, Підгірці, Сокиренці. 3. Чигирин, Батурин, Глухів – гетьманські столиці. <p>Список рекомендованих джерел: Основний: 1-6. Додатковий: 3, 4, 6, 9, 10, 12, 15, 16, 19, 20, 22, 24, 25, 26, 29, 31, 33, 41. Інтернет-ресурси: 1-7.</p> <p style="text-align: center;">Семінар 1. План семінару:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Історико-архітектурний ансамбль Києва: град Кия на Замковій горі, Поділ (Нижнє місто), Контрактова площа з Гостинним двором. 2. Історико-архітектурний ансамбль Львова: центр міста пам'ятка архітектури всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. 3. Історико-архітектурна спадщина Одеси (Хаджибей): історичний центр міста, Приморський бульвар, Потьомкінські сходи, театр опери та балету, ринок Привоз, катакомби, Воронцовський палац. 	<p style="text-align: center;">2</p> <p style="text-align: center;">8</p>	<p style="text-align: center;">0-10</p>
--	--	---	---

Завдання для самостійної роботи студента:

1. Поясніть поняття: об'єкти архітектури та містобудування, туристичні міста, рекреаційний потенціал міста.
2. *Виконайте презентації: «Архітектурний ансамбль Круглої площі (XIX ст.) в Полтаві – визначна пам'ятка культурної спадщини України», «Центральна площа Харкова – унікальна пам'ятка конструктивізму в Україні».*

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-6.

Додатковий: 3, 4, 6, 9, 10, 12, 15, 16, 19, 20, 22, 24, 25, 26, 29, 31, 33, 41.

Інтернет-ресурси: 1-7.

Семінар 2.

План семінару:

1. Міста-фортеці України: Білгород-Дністровський, Хотин, Кам'янець-Подільський, Мукачєво.
2. *Виконайте творчий проект: «Топ-10 найкрасивіших міст України».*
3. *Виконайте творчий проект: «Туристична карта старовинних міст України».*

Завдання для самостійної роботи студента:

1. Поясніть поняття: історико – архітектурні комплекси, ансамбль площі міста, історичний центр міста.
2. *Виконайте презентації: «Туристичний маршрут «Старовинний Ужгород»», «Чернігів - місто стародавньої*

	<p><i>історії».</i></p> <p><i>3. Розробіть творчий проект: «Міста-музеї України як туристичні об'єкти».</i></p> <p>Список рекомендованих джерел: Основний: 1-6. Додатковий: 3, 4, 6, 9, 10, 12, 15, 16, 19, 20, 22, 24, 25, 26, 29, 31, 33, 41. Інтернет-ресурси: 1-7.</p>		
<p>Знати: особливості природної та етнокультурної спадщини України.</p> <p>Вміти: класифікувати об'єкти природно-заповідного фонду України та садово-паркового мистецтва.</p>	<p>Тема 6. Природна та етнокультурна спадщина України.</p> <p>Лекція 1. План лекції:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Природна спадщина України. 2. Класифікація об'єктів природно-заповідного фонду України. 3. Природні заповідники як об'єкти рекреації і туризму <p>Список рекомендованих джерел: Основний: 1-6. Додатковий: 3, 4, 6, 9, 10, 12, 15, 16, 17, 18, 19, 24, 31, 39, 43. Інтернет-ресурси: 1-7.</p> <p>Лекція 2. План лекції:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Етнокультурна спадщина України. 2. Історико-етнічні зони України. 3. Пам'ятки садово-паркового мистецтва як об'єкти національної культурної спадщини. <p>Список рекомендованих джерел: Основний: 1-6. Додатковий: 3, 4, 6, 9, 10, 12, 15,</p>	2	0-10

16, 17, 18, 19, 24, 31, 39, 43.
Інтернет-ресурси: 1-7.

Семінар 1.

План семінару:

1. Природно-заповідний фонд України.
2. Ландшафтні території України, що мають історичну цінність.
3. *Виконайте творчий проект: «Карпатський біосферний заповідник», «Дунайський біосферний заповідник».*

Завдання для самостійної роботи студента:

1. Поясніть поняття: біосферний заповідник, пам'ятки природи, антропо-генний ландшафт.
2. *Виконайте презентації: « Асканія-Нова - унікальний заповідник незайманого степу», « Всесвітня природна спадщина ЮНЕСКО: «Букові праліси Карпат»».*
3. *Розробіть творчий проект: «Музей екології гір та історії природокористування Карпат як туристичний об'єкт України».*

6

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-6.

Додатковий: 3, 4, 6, 9, 10, 12, 15, 16, 17, 18, 19, 24, 31, 39, 43.

Інтернет-ресурси: 1-7.

Семінар 2.

План семінару:

1. Державні дендрологічні парки

України: Уманський парк «Софіївка» НАН України, «Олександрія», «Тростянець» (Тростянецький дендрологічний парк загально державного значення), Роганський дендропарк (дендропарк загально-державного значення ХНАУ ім. В.В. Докучаєва).

2. Палацово-паркові ансамблі України: в с. Старий Мерчик на Харківщині, у м. Тульчин та смт. Вороновиця на Вінниччині, в с. Сокиринці на Чернігівщині, в с. Верхівня на Житомирщині.

3. *Виконайте творчі проекти: Національні природні парки України: «Синевир», «Сколівські Бескиди», «Шацький природний парк», «Скелі Довбуша», «Подільські Товтри».*

Завдання для самостійної роботи студента:

1. Поясніть поняття: національний парк, дендропарк, садово-паркова зона.

2. *Виконайте презентації: «Найдавніший парковий ансамбль України – Підгорецький парк», «Качанівський парковий комплекс пейзажного типу», «Ужанський національний природний парк».*

3. *Розробіть творчий проект: «Туристична карта «Національні природні парки України»».*

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-6.

Додатковий: 3, 4, 6, 9, 10, 12, 15, 16, 17, 18, 19, 24, 31, 39, 43.

	<i>Інтернет-ресурси: 1-7.</i>		
<p>Знати: визначні пам'ятні місця та меморіали України.</p> <p>Вміти: визначати поняття обеліск, монумент, меморіальний комплекс, меморіал-некрополь, сакральні пам'ятки.</p>	<p>Тема 7. Визначні пам'ятні місця та меморіали України.</p> <p>Лекція 1. План лекції:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Визначні пам'ятні місця як об'єкти культурної спадщини України. 2. Види пам'ятників та їх класифікація. 3. Пам'ятки козацької слави. <p>Список рекомендованих джерел: Основний: 1-3, 5-6. Додатковий: 3, 4, 6, 9, 10, 15, 19, 24, 29, 31. Інтернет-ресурси: 1-7.</p> <p>Лекція 2. План лекції:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Пам'ятні місця Першої та Другої світових війн в Україні. 2. Військові меморіали України. 3. Меморіали Голокосту. <p>Список рекомендованих джерел: Основний: 1-3, 5-6. Додатковий: 3, 4, 6, 9, 10, 15, 19, 24, 29, 31. Інтернет-ресурси: 1-7.</p>	<p>2</p> <p>2</p>	<p>0-10</p>

	<p style="text-align: center;">Семінар 1. План семінару:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Прадавні монументальні кам'яні споруди, пам'ятки історії первісного суспільства України. 2. <i>Виконайте творчий проект: «Український Стоунхендж на острові Хортиця».</i> 3. Пам'ятні місця січей, паланок, таборів козацтва, проведення козацьких рад з воєнних питань Січі на Кам'янці, Томаківці, Хортиці. 4. <i>Виконайте творчий проект: «Місця проведення Козелецької 1662 р. і Ніжинської 1663 р. козацьких рад».</i> <p style="text-align: center;">Завдання для самостійної роботи студента:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поясніть поняття: меморіал-некрополь, сакральні пам'ятки. 2. <i>Виконайте презентацію: «Історико-культурний заповідник «Личаківський цвинтар» у Львові – пам'ятка культурної спадщини України.</i> 3. <i>Виконайте творчі проекти: «Урочище «Холодний Яр» як туристичний об'єкт України», «Національний історико-меморіальний заповідник «Поле Берестецької битви»».</i> <p style="text-align: center;">Список рекомендованих джерел: Основний: 1-3, 5-6. Додатковий: 3, 4, 6, 9, 10, 15, 19, 24, 29, 31, 41. Інтернет-ресурси: 1-7.</p>	6	
--	---	---	--

	<p style="text-align: center;">Семінар 2. План семінару:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Меморіальні пам'ятки воєнної історії України: меморіал пам'яті героїв Крут. Національний музей історії України у Другій світовій війні. Музей-криївка УПА (Басівка). 2. Пам'ятні місця розташування концтаборів, гетто, таборів смерті, місця масових страт. 3. <i>Виконайте творчі проекти: «Кортеліський меморіальний комплекс жертвам фашизму», «Бабин Яр як символ Голокосту».</i> <p style="text-align: center;">Завдання для самостійної роботи студента:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поясніть поняття: обеліск, монумент, меморіальний комплекс. 2. <i>Виконайте презентації: «Ставка Гітлера «Вервольф»», «Бункер Лінії Арпада».</i> 3. <i>Виконайте творчий проект: «Меморіал «Янівський концтабір» у Львові».</i> <p>Список рекомендованих джерел: Основний: 1-3, 5-6. Додатковий: 3, 4, 6, 9, 10, 15, 19, 24, 29, 31, 41. Інтернет-ресурси: 1-7.</p>		
<p style="text-align: center;">Знати: особливості музейного фонду України, розуміти поняття</p>	<p>Тема 8. Музеї та колекції України.</p> <p style="text-align: center;">Лекція 1. План лекції:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Музейний фонд України. 2. Класифікація музеїв України. 3. Музеї як об'єкти культурного туризму та національної спадщини. 	2	

<p>музейна колекція.</p> <p>Вміти: народний фольклор та історичну цінність музеїв-заповідників України.</p>	<p>Список рекомендованих джерел: Основний: 1-3, 5-6. Додатковий: 1, 3, 4, 5, 6, 7, 14, 28, 30, 35, 40. Інтернет-ресурси: 1-7.</p> <p>Лекція 2. План лекції:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Загальна характеристика та класифікація музейного фонду, галерей та унікальних колекцій України. 2. Визначні музеї Києва. 3. Охорона музейної спадщини України. <p>Список рекомендованих джерел: Основний: 1-3, 5-6. Додатковий: 1, 3, 4, 5, 6, 7, 14, 28, 30, 35, 40. Інтернет-ресурси: 1-7.</p> <p>Семінар 1. План семінару:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Історичні та краєзнавчі музеї України. 2. Виконайте творчий проект: «Краєзнавчі музеї Полтавщини: Диканьський, Миргородський, Кременчуцький, Лубенський, Чорнухинський музей Г. Сковороди». 3. Історико-культурні музеї - заповідники: «Хортиця», заповідник "Батьківщина Тараса Шевченка" в с. Шевченкове та Шевченківський національний заповідник «Тарасова гора» в Каневі. 4. Музеї народної архітектури та побуту (с. Пирогово, Переяслав- 	<p>2</p> <p>6</p>	<p>0-30</p>
---	---	-------------------	-------------

Хмельницький, Закарпатський музей в Ужгороді).

Завдання для самостійної роботи студента:

1. Поясніть поняття: музеєзнавство, музеологія, музеографія, музейна справа, музейні фонди.
2. Виконайте презентації: «ТОП-10 найцікавіших музеїв України», «Сучасні музеї України: національний культурно-мистецький та музейний комплекс «Мистецький арсенал».
3. Розробіть творчий проект: «Літературно-меморіальні музеї України як об'єкти туризму».

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-3, 5-6.

Додатковий: 1, 3, 4, 5, 6, 7, 14, 28, 30, 35, 40.

Інтернет-ресурси: 1-7.

Семінар 2.

План семінару:

1. Мистецтвознавчі музеї України.
2. Виконайте творчий проект: «Львівська національна галерея мистецтв. Музей сакральної барокової скульптури Пінзеля».
3. Музеї природничо-наукового профілю України: геологічні, палеонтологічні, ботанічні, зоологічні.
4. Виконайте творчий проект: «Національний науково-природничий музей НАН України».

<p>Знати: визначні нерухомі пам'ятки історії виробництва і техніки історико- культурної спадщини України.</p> <p>Вміти:</p>	<p>Завдання для самостійної роботи студента:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поясніть поняття: галерея мистецтв, музейна колекція, музей-заповідник. 2. Виконайте презентації: «Національний музей-садиба М. І. Пирогова», «Вороновицький музей історії авіації та космонавтики України», «Музей космонавтики імені Сергія Корольова (м.Житомир)». 3. Виконайте творчий проект: «Інноваційні музейні заклади у світі та в Україні: віртуальний музей». <p>Список рекомендованих джерел: Основний: 1-3, 5-6. Додатковий: 1, 3, 4, 5, 6, 7, 14, 28, 30, 35, 40. Інтернет-ресурси: 1-7.</p> <p>Тема 9. Об'єкти науки і техніки України як культурна спадщина.</p> <p>Лекція 1. План лекції:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Нерухомі пам'ятки історії виробництва і техніки як частина історико-культурної спадщини України. 2. Класифікація науково-технічної спадщини України. 3. Пам'ятки індустріального розвитку Києва кінця XIX - першої третини XX століття. <p>Список рекомендованих джерел: Основний: 1,3. Додатковий: 6,9,31.</p>		
---	---	--	--

<p>визначати поняття промислові об'єкти, виробничі об'єкти, науково-виробничі об'єкти, інженерні об'єкти, інженерно-транспортні об'єкти.</p>	<p>Інтернет-ресурси: 1-7.</p> <p style="text-align: center;">Семінар 1. План семінару:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Споруди, що відображують розвиток гідротехнічного та шляхового будівництва України. 2. Об'єкти промислового виробництва. 3. <i>Виконайте творчий проект: «Тальнівський цукровий завод на Черкащині (1876 р.)», «Михайлівський рафінадний завод на Сумщині, (1878 р.)», «Київський чавуноливарний і механічний завод Я. Гретера, І. Криванека (1888 р.)».</i> 4. Будинки, пов'язані з життям та діяльністю відомих виробничників, винахідників, підприємців : Бобринські, Терещенки, Харитоненки, Ханенки. 5. <i>Виконайте творчий проект: «Історична пам'ятка Дніпра: будинок Олександра Поля».</i> <p>Завдання для самостійної роботи студента:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поясніть поняття: наука, техніка, промислові об'єкти, виробничі об'єкти, науково-виробничі об'єкти, інженерні об'єкти, інженерно-транспортні об'єкти, видобувні об'єкти. 2. <i>Виконайте презентації: «Міст імені Патона - перший у світі суцільнозварний міст», «Київський фунікулер - символічна визначна пам'ятка міста», «Чорноморський суднобудівний завод в м. Миколаїв</i> 		
--	--	--	--

<p>Знати: особливості визначних пам'яток нематеріальної культурної спадщини України.</p> <p>Вміти: визначати поняття нематеріальна культурна спадщина, культурна самобутність, народний фольклор .</p>	<p>1895 р».</p> <p>3. <i>Виконайте творчий проект: « Аптека-музей «Під чорним орлом» - найстаріша аптека Львова.».</i></p> <p>Список рекомендованих джерел: Основний: 1,3. Додатковий: 6,9,31. Інтернет-ресурси: 1-7.</p> <p>Тема 10. Нематеріальна культурна спадщина України.</p> <p>Лекція 1. План лекції:</p> <p>1. Нематеріальна культурна спадщина України як туристичний ресурс.</p> <p>2. Конвенція про охорону нематеріальної культурної спадщини. Закон України «Про приєднання України до Конвенції про охорону нематеріальної культурної спадщини».</p> <p>3. Українська традиційна народна культура: одяг, житло, побут, звичаї, пісні, танці, обрядові свята. Зелений туризм.</p> <p>Список рекомендованих джерел: Основний: 1,3. Додатковий: 37, 43. Інтернет-ресурси: 1-7.</p> <p>Семінар 1. План семінару:</p> <p>1. Народна творчість як об'єкт національної культурної спадщини.</p> <p>2. <i>Виконайте творчий проект: «Опішнянська кераміка»,</i></p>		
--	---	--	--

	<p><i>«Косівська мальована кераміка».</i></p> <p>3. Петриківський розпис – українське декоративно-орнаментальне малярство XIX – XXI ст.ст.</p> <p>4. Традиції писанкарства в Україні.</p> <p>5. Центри ткацтва та килимарства в Україні.</p> <p>6. <i>Виконайте творчий проект: «Кролевецькі ткані рушники».</i></p> <p>Завдання для самостійної роботи студента:</p> <p>1. Поясніть поняття: нематеріальна культурна спадщина, культурна самобутність, мальована кераміка, декоративно-орнаментальне малярство, писанка, народний фольклор.</p> <p>2. <i>Виконайте презентації: «Козацькі пісні Дніпропетровщини». «Культура хліба (Хлібна культура і традиції)».</i></p> <p>3. <i>Виконайте творчий проект: «Сорочинський ярмарок – об'єкт нематеріальної спадщини, унікальний фольклорний спадок України», «Козацьке бойове мистецтво як об'єкт культурної спадщини України».</i></p> <p>Список рекомендованих джерел: Основний:1,3. Додатковий: 37,43. Інтернет-ресурси: 1-7.</p>		
Разом		180	100
Підсумковий результат		екзамен	

* Курсивом визначено інтерактивні завдання з навчальної дисципліни «Культурна спадщина України»

V. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Основний

1. Любіцева О. О. *Туристичні ресурси України : навч. посіб.* / О. О. Любіцева, Є. В. Панкова, В. І. Стафійчук. – К. : Альтерпрес, 2007. – 369 с. : іл., карти, табл. – (Бібліотека професійного менеджера).
2. Заремба С. З. *Нариси з історії українського пам'яткознавства* / С. З. Заремба; Центр пам'яткознавства НАН України і Укр. т-ва охорони пам'яток історії та культури. – К., 2002. – 204 с.
3. Поливач К. А. *Культурна спадщина та її вплив на розвиток регіонів України: монографія* / К. А. Поливач. – К. : Ін-т географії, 2012. – 208 с.
4. Рутинський М. Й. *Замковий туризм в Україні : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.* / М. Й. Рутинський ; Львів. нац. ун-т. – К. : Центр навчальної літератури, 2007. – 430 с.
5. Стецюк В. В. *Природна та етнокультурна спадщина України: новітні дослідження* / В. В. Стецюк, В. Г. Пазинич, Т. І. Ткаченко; за ред. В. В. Стецюка. – К. : Вища школа, 2012. – 341 с.
6. *Пам'яткознавство [Текст] : Посібник для початківців* / Уклад.: Л. О. Гріффен, О. М. Титова ; Національна Академія Наук України, Центр пам'яткознавства, Українське товариство охорони пам'яток історії та культури. - К. : Центр пам'яткознавства НАН України та УТОПК, 2014. – 212 с.

Додатковий

1. Горбик В. О. *Проблеми дослідження і збереження пам'яток історії та культури в Україні [Текст]* / В. О. Горбик, Г. Г. Денисенко // *Український історичний журнал.* — 2004. — №2. — С.133-141.
2. Зотов В. М. *Українська та зарубіжна культура [Текст] : словник культурологічних термінів: Навч. посібник для студентів вищих навч. закладів* / В. М. Зотов, А. В. Клімачова, В. О. Таран. — К. : Центр учбової літератури, 2009. — 264с.
3. *Історія української культури: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.* / Ю. І. Кулагін, Ю.Г. Бадах, Н.А. Латигіна та ін. – К.: Київ. КНТЕУ, 2013. – 628 с.
4. *Калашикова, О. Л. Ідентифікація та вартісна оцінка культурних цінностей [Текст] : Навч. посібник для студентів вищих навч. закладів* / О. Л. Калашикова. — К. : Вища освіта, 2006. — 287с. : іл.

5. Корінний, М. М. *Короткий енциклопедичний словник з культури* [Текст] / М. М. Корінний, В. Ф. Шевченко. — К. : Україна, 2003. — 384с.
6. Поливач, К. А. *Формування системи моніторингу об'єктів культурної спадщини в Україні* [Текст] / К. А. Поливач // *Український географічний журнал*. — Київ, 2013. — № 3 (83). — С. 57-63.
7. Попович, М. В. *Нарис історії культури України* [Текст] : Підручник / М. В. Попович. — К. : АртЕк, 1999. — 728с.
8. *Туристично-краєзнавчі дослідження* [Текст]. Вип.6 / О. О. Бейдик, В. О. Горбик, В. К. Євдокименко, О. І. Лугова ; *Збірник наукових статей*. — К. : Федерація профспілок України; Інститут туризму, 2005. — 475с.
9. Удод, О. *Взаємодія елементів культури та їх вплив на формування цивілізації* [Текст] / О. Удод, М. Юрій // *Вища школа*. — Київ, 2014. — № 2 (116). — С. 17-24.
10. 100 найвідоміших шедеврів України / під заг. ред. М. Русяєвої. — К. : Автограф, 2004. — 496 с.
11. *Археологія України: Курс лекцій: Навч. посібник* / Л. Л. Залізняка, О. П. Моця, В. М. Зубар та ін.; за ред. Л. Л. Залізняка. — К.: Либідь, 2005. — 504 с.
12. *Бабарицька В., Екскурсознавство і музеєзнавство*/ В. Бабарицька, А. Короткова, О. Малиновська— К.: Альтерпрес, 2007. — 464 с.
13. *Голубко В., Качараба С., Середяк А. Історичне краєзнавство. Навчальний посібник*. — Ч.І. — Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2005. — 130 с.
14. *Горбик В. О. «Звід пам'яток історії та культури України» у дослідженні і охороні культурної спадщини: досвід, проблеми, перспективи* : монографія / В. О. Горбик, Г. Г. Денисенко; НАН України, Ін-т історії України. — К., 2012. — 192 с.
15. *Грипась В. Пішки по Дністру : [Дністр. каньйон]* /В. Грипась// *Міжнародний туризм*. — 2011. — № 4. — С. 136–140.
16. *Зачаровані Карпати : заповідники та національні природні парки Закарпаття*. — Ужгород : Карпати, 2005. — 319 с. : фото.
17. *Звід пам'яток історії та культури України : у 28 т.* / НАН України, Ін-т історії України, Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології та ін. — К. : Українська енциклопедія, 1999. — Т. «Київ» : Кн. 1, ч. 1 : А-Л / відп. ред. П. Тронько. — 579 с. : кольор. іл.; Кн. 1, ч. 2 : М-С / відп. ред. П. Тронько. — 589 с. : кольор. іл.
18. *Іванов О. Замки і палаци Західної України: історія – культура – туризм (Історико-архітектурні пам'ятки замкового мистецтва)*. О. Іванов – К.: Наш світ; Укргеодезкартографія, 2004.

19. Історико-культурна спадщина: збереження, доступ, використання = Historical and cultural heritage: preservation, access, use : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 7-9 квіт. 2015 р., м. Київ, Україна / Нац. авіац. ун-т (Україна), Сучав. "Штефан чел Маре" ун-т (Румунія), InterPARES Trust; [едкол.: І. І. Тюрменко та ін.]. – Київ : Талком, 2015. – 380 с. – Бібліогр. в кінці розділів.
20. Кілессо С. К. Архітектурні та мистецькі скарби Богданового краю / С. К. Кілессо. – К. : Техніка, 2000. – 143 с. : іл. – (Національні святині України).
21. Класифікатори нерухомих об'єктів культурної спадщини України / НДІ пам'яткоохорон. дослідж. – К. : Фенікс, 2012. – 77 с.
22. Лагунова Т.І. Чарівна Україна./ Т.І. Лагунова – К.: Грані-Т, 2011. – 192 с.: іл. (українською і англійською мовами).
23. Легендарні села України = The renowned Ukrainian Villages / Х. Й. Роглев, Ю. Л. Бошицький, І. А. Голубаха, Г. Б. Мунін. – К. : Книга, 2009. – 256 с. : 16 фото. – (Культурно-історична спадщина України = Cultural and historical inheritance of Ukraine).
24. Лябах М. Тисяча мелодій застиглої музики (Архітектура України у XVI – XXI сторіччях) = Thousand melodies of still music (Architecture of Ukraine in XVI – XXI centuries) / Микола Лябах – К. ; Вишгород : Київський дім, 2006. – 359 с. : іл.
25. Міжнародні засади охорони нерухокої культурної спадщини : [міжнародні документи] / Міністерство культури і туризму України, Державна служба з питань національної культурної спадщини, Науково-дослідний інститут пам'яткоохоронних досліджень; Міністерство культури і туризму України, Державна служба з питань національної культурної спадщини, Науково-дослідний інститут пам'яткоохоронних досліджень. – К. : Фенікс, 2008. – 176 с.
26. Музей Трипільської культури : [м. Переяслав-Хмельницький] // Музеї України. – 2005. – № 3. – 10 с.
27. Мунін Г. Б. Визначні пам'ятки Західної України = The famous sights of western Ukraine / Георгій Благович Мунін ; пер. на англ. Д. В. Кушніра. – К. : Книга, 2008. – 174 с. : кольор. іл. – (Культурно-історична спадщина України).
28. Одеський історико-краєзнавчий музей // Музеї України. – 2006. – № 1. – 16 с.
29. Пам'ятки історії та культури України. Каталог-довідник пам'яток історії та культури України: м. Київ / [Горбик В. О. та ін. ; ред. кол.: Денисенко Г. Г. та ін.]. – 2010. – 277 с.

30. Паризька Декларація «Про культурну спадщину як рушійну силу розвитку». Міжнародна рада з питань пам'яток і визначних місць (ICOMOS). – Париж, 2011. – 11 с.
31. Прибега Леонід Архітектурна спадщина України: пам'яткоохоронний аспект: монографія / Леонід Прибега. — К.: Інститут культурології НАМ України, 2015. — Бібліогр.: с.181.
32. Про затвердження Списку історичних населених місць України : Постанова Кабінету Міністрів України від 26.07. 2001 № 878 // Офіційний вісник України. – 2001. – № 31. – С. 104, ст. 1402.
33. Про музеї та музейну справу : Закон України від 29.06.1995 № 250/95// Відомості Верховної Ради. – 1995. – № 25. – ст. 191.
34. Про охорону археологічної спадщини : Закон України від 18.03.2004 р. № 1626-IV // Відомості Верховної Ради. – 2004. – №26. – ст. 361;
35. Про охорону культурної спадщини : Закон України від 8.06.2000 р. № 1805 – III // Відомості Верховної Ради. – 2000. – №39. – ст. 333; Відомості Верховної Ради. – 2005. – № 5. – ст. 114.
36. Про Перелік пам'яток культурної спадщини, що не підлягають приватизації: Закон України від 23.09.2008 р. №574-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2009. – № 8. – ст. 105.
37. Про природно-заповідний фонд України : Закон України від 16.06.1992 р. № 2436- XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 34. – ст. 502.
38. Рутинський М.Й., Стецюк О.В. Музеезнавство. Навч. посібник – К.: Знання, 2008. – 428 с.
39. Старовинні маєтки України. Книга-альбом. / І.Д.Родічкін, О.І. Родічкіна. –К. Мистецтво, 2006. – 384 с.: іл.
40. Толочко Л. І. Подільські храми Києва / Л. І. Толочко, М. Г. Дегтярьов. – К. : Техніка, 2003. – 174 с. : іл. – (Національні святині України).
41. Чернецький Ю. О. Україна. Історія. Природа. Мистецтво/ Ю. О. Чернецький. – Х. : Клуб сімейного дозвілля, 2009. – 317с. :іл.
42. Шаров І.Ф. 100 визначних місць України / І.Ф. Шаров – К.: Преса України, 2003. - 512 с.: іл.
43. Шумей О. Перлина степу : [Асканія-Нова] / О. Шумей // Український тиждень. – 2010. – № 36. – С. 62–65.

Інтернет-ресурси:

1. <http://mincult.kmu.gov.ua> – сайт Міністерства культури України.

2. http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_089. – Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини ЮНЕСКО: міжнар. док. від 16.11.1972 [Електронний ресурс].
3. <http://whc.unesco.org>. – Офіційний сайт ЮНЕСКО.
4. http://24tv.ua/7_ukrayinskih_pamyatok_vhodyat_do_svitovoyi_spadshhini_yunesko_n573670 – Українські пам'ятки, що входять до світової спадщини ЮНЕСКО.
5. <http://academia.gov.ua> – Національна академія мистецтв України
6. www.etnolog.org.ua – Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т.Рильського НАН України.
7. <http://izbornyk.org.ua> – першоджерела та інтерпретації української культури.

*курсив – визначено джерела та літературу яка наявна в бібліотеці КНТЕУ.